

Úvod

Kolektívna monografia *Náboženstvo a nihilizmus* je publikačným výstupom piateho ročníka cyklu vedeckých konferencií Filozofického ústavu Slovenskej akadémie vied *Bratislavské filozofické dni*. Táto medzinárodná konferencia sa uskutočnila na pôde Filozofického ústavu SAV v dňoch 23. – 24. apríla 2009 a zúčastnili sa na nej pedagogickí a vedeckí pracovníci z Českej republiky, Francúzska, Nemecka, Nórska, Rakúska, Slovenska a USA. Konferencia i monografia pokračujú v tradícii *Bratislavských filozofických dní*, ktorých ambíciou je vytvoriť priestor pre stretnutie slovenskej odbornej verejnosti s významnými hosťami zo zahraničných univerzít a inštitútov a podnietiť spoločnú diskusiu aktuálnych filozofických tém. Monografia *Náboženstvo a nihilizmus* nadväzuje na publikácie, ktoré vzišli z predchádzajúcich konferencií *Bratislavských filozofických dní*: na zborníky *Konanie, normy a konflikty v globálnej situácii* (2006), *Intersubjektivita v globálnej situácii* (2006), *Vnímať, konať, myslieť* (2008) a na kolektívnu monografiu *Michel Henry: Život ako prelínanie subjektivity a intersubjektivity* (2009).

Zámerom predkladanej monografie je reflexia fenoménov náboženstva a nihilizmu v súčasnej filozofii, ako aj skúmanie výziev a polemík, ktoré tieto kontinuálne diskutované témy v ostatných desaťročiach so sebou priniesli. Zvolená oblasť skúmania ponúka témy, ktoré opakovane rezonujú v súčasnom európskom myslení: filozofická recepcia a kritika náboženských kategórií a hodnôt, interpretácie povahy transcendentie a religiozity, vývoj a vypracovanie pojmu nihilizmu, variabilita konceptu smrti Boha či reakcie súčasných mysliteľov na podnety z oblasti filozofie náboženstva 19. storočia.

Religiozita a nihilizmus sú hraničnými bodmi ľudskej situácie. Ich spoločným indexom je konečnosť človeka. Konečnosť ľudského chápania tematizuje Immanuel Kant svojou požiadavkou „závislosti od metafyzickej abstinencie“ – postulovaním nevyhnutnosti kladenia otázok existencie Boha, nesmrteľnosti duše, ktoré sprevádza a bude sprevádzať chýbajúca evidencia poznania „pro“ alebo „contra“. V tejto perspektíve nemožno potrebu religiozity zredukovať na kultúrne alebo sociálne podmienený či dokonca racionálne deficitný modus

ľudskej existencie. Ani nihilizmus sa nedá pochopiť ako človekom zanedbaná potreba inak samozrejmej, nadčasovo danej viery. Podľa Sørensa Kierkegaarda možno európsky nihilizmus považovať za konfesionálne indiferentný dôsledok osamostatnenia sféry anonymných úsudkov (reflexia) od sféry záväznosti možností vždy môjho konania. Nie je potreba religiozity antropologicky fundovaným a v štruktúre ľudského bytia uchopiteľným fenoménom? Nie je nihilizmus zase postojom, ktorý preniká naprieč religiózne alebo sekulárne motivovaným sebapochopením moderného človeka? Aj to sú otázky, na ktoré hľadá naša monografia lepšiu odpoveď.

Pri skúmaní danej oblasti nám môžu byť nápomocné pojmy, ktoré zaviedol či znovu oživil vo filozofickom diskurze Jean-Luc Marion a ktoré opisujú podobnú dvojpólovosť ako náboženstvo a nihilizmus. Máme na mysli predovšetkým jednotlivé podoby významom saturovaných fenoménov, čiže ikonu, idol, žijúce telo, udalosť a zjavenie a v kontrapunkte vykreslený fenomén každodennosti, ktorý zjavuje svet v jeho „odčarovanej“ verzii.

Monografia *Náboženstvo a nihilizmus* vychádza ako prvá tematická príloha časopisu *Filozofia*.

Martin Muránsky